

راهنمای تدریس

مشمول بر توضیحات مربوط به هر درس

هدیه‌های آسمان

پایه سوم ابتدایی

آستین‌های خالی

توضیحات درس

اولین درس بخش خداشناسی از زبان کودکی بیان می‌شود که همراه پدر برای خرید نان رفته است؛ وقتی در صف نانوايي منتظر رسیدن نوبت ایستاده است، متوجه مردی می‌شود که دست ندارد و آستین‌های پالتوی او خالی است. کودک به فکر فرو می‌رود که این مرد بدون دست چگونه می‌تواند کارهایش را انجام دهد. در ادامه درس به کارکردهای دست اشاره می‌شود که آموزگار می‌تواند با استفاده از تجارب دانش‌آموزان در مورد این عضو بدن، شناخت بیشتر و احساس بهتری را نسبت به نعمت‌های خداوند و آنچه از طرف خدا به انسان بخشیده شده است، در آنها ایجاد کند. در متن، به آن دسته از کارکردهای دست اشاره شده است که برای دانش‌آموزان محسوس و ملموس است تا نسبت به داشتن این نعمت احساس خوشایندی داشته باشند و لذت استفاده از آن را بیشتر درک کنند. نعمت دست با توجه به تأثیر انکارناپذیر آن در انجام کارهای زندگی، و شگفتی‌های بسیاری که می‌تواند برای دانش‌آموزان قابل درک باشد؛ آگاهانه انتخاب شده است: خطوط کف دست، تفاوت اندازه طول انگشتان، طرز قرار گرفتن انگشتان، خطوط متفاوت سرانگشتان و... مواردی هستند که بر اساس آن معلمان محترم می‌توانند به عنوان ابزاری برای تحقق بهتر اهداف درس از آنها استفاده کنند و با طرح سؤال از مشکلاتی که در اثر فقدان این عضو پیش می‌آید، بحث را به نعمت‌های خداوند هدایت نمایند و از طریق توجه به نعمت‌ها به بخشندگی خداوند اشاره کنند.

نکته: این درس به اهمیت نعمت دست که خدا به انسان بخشیده و کارکردهای انکارناپذیر آن اشاره می‌کند. معلمان محترم می‌توانند برای اینکه مفهوم بخشندگی در ذهن بچه‌ها بسط بیشتری پیدا کند، توجه آنها را به نعمت‌های دیگری که خدا در وجود انسان به ودیعه نهاده است، جلب کنند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با بخشندگی خداوند از طریق توجه به نعمت‌های او
- ۲- تقویت احساس نیاز توأم با علاقه به خداوند
- ۳- شکرگزاری نسبت به نعمت‌های بی‌شمار خداوند، به شیوه‌ای مناسب
- ۴- بررسی و بیان نعمت‌های فراوان خدا توسط دانش‌آموزان
- ۵- بیان نعمت‌هایی که خداوند در وجودش به ودیعه نهاده (توجه به حیطه خودشناسی)
- ۶- آشنایی با پیام قرآنی.

۱- براساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ حیطه خودشناسی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی کتاب هدیه‌های آسمان است که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می‌شود. این حیطه به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این وی به این درک می‌رسد که انسان نشانه‌ای از خداوند و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست.

نعمت
نیازمندی
بخشندگی
شکرگزاری

کلیات روش تدریس

- شاگردان شما امانت‌های الهی هستند که برای پرورش شکوفایی استعداد هایشان در اختیار شما گذاشته شده‌اند از این رو :
- * سعی کنید برای تدریس، شروع خوب، گیرا و جذابی داشته باشید.
 - * در تدریس خود به این آمار توجه داشته باشید که ۷۵ درصد یادگیری از طریق چشم و ۱۳ درصد از طریق گوش و ۱۲ درصد از طریق بقیه حواس انجام می‌گیرد.
 - * از نظر روان‌شناسی گفته‌اند که یک شاگرد در حدود ۲۰ تا ۲۵ دقیقه می‌تواند روی یک موضوع خاص تمرکز کافی داشته باشد. پس در غیر موارد ضروری بیش از ۴۰ دقیقه تدریس نکنید.
 - بیان و شیوه انتقال مطالب : یکی از نکات بسیار مهم در کلاس‌داری، نحوه بیان مطالب و شیوه انتقال آن به مخاطبان است. به‌کارگیری نکات زیر، مربیان محترم را در انتقال بهتر مطالب یاری خواهد داد.
 - * معمولاً هنرمندی استاد در جلسه اول تدریس مشخص می‌شود، پس روی جلسه اول فکر و مطالعه بیشتری داشته باشیم و آن را دست کم نگیریم.
 - * برای کودکان و نوجوانان کلمه «ساکت»، «هیس» و مانند آن را زیاد به کار نبرید.
 - * بسم الله در ابتدای هر کار، رمز عشق به خدا، توکل بر او، استمداد از او و وابستگی به اوست، پس هنگام استفاده از تخته، نوشتن «بسم الله الرحمن الرحیم» را فراموش نکنید.
 - * این شیوه‌ها صرفاً جنبه پیشنهادی داشته و شما می‌توانید با خلاقیت، ابتکار و ذوق و سلیقه خود و با توجه به موقعیت، ویژگی فرهنگی و بومی دانش‌آموزان تغییرات مناسب را اعمال کنید.
 - * استفاده از همه توصیه‌ها ضرورت ندارد و شما می‌توانید به برخی از توصیه‌ها برای تدریس عمل کنید (با توجه به شرایط و موقعیت دانش‌آموزان). به‌طور مثال در «درس هفتم» «قول به مادر» شما بی‌شک قبل از تدریس این درس در خصوص وجود کودک یا کودکان (پدر یا مادر) از دست داده و یا کسانی که مشکلات خاصی در این مورد دارند اطلاعاتی کسب خواهید کرد. تا این گفت‌وگوها و سؤالات مطرح شده در کلاس اثر سوء و مخربی دربر نداشته باشد همچنین می‌توانید روش‌های ذکر شده را به شکل مناسبی تلفیق کنید و به کار ببرید.
 - ویژگی پیمان‌های ساختار کتاب این امکان را به شما می‌دهد که هر درس را صرف نظر از ترتیب قرار گرفتن در کتاب درسی با ایجاد زمینه‌های لازم برای تدریس از مدت‌ها قبل فراهم کنید. به‌طور مثال : (درس روز دهم) را می‌توانید تا زمان ایام دهه اول محرم به تأخیر یا به عکس به جلو بیندازید. گاهی لازم است برای تدریس بعضی از درس‌ها یکی دو هفته قبل، زمینه‌سازی لازم را داشته باشید. به‌طور مثال، (در درس جشن تکلیف) برای آماده ساختن دانش‌آموزان برای آن روز لازم است ما از قبل آمادگی لازم را ایجاد کنیم.

به نمونه‌هایی از این فعالیت‌های اشاره شده توجه فرمایید.

- ۱- بچه‌ها امشب هنگام خواب با نام خدا بخوابیم و بهترین جمله آن است که بگویی (بسم الله الرحمن الرحيم).
- ۲- بچه‌ها امشب با وضو بخوابیم.
- ۳- امشب به یک نحوی قبل از خواب مادر با پدر را خوش حال کن.
- ۴- با خدای خود قرار بزار تا یک هفته حتی یک دروغ هم نگویی.
- ۵- ...

بعد از اتمام این فعالیت‌ها شما می‌توانید یک کارنامهٔ زیبا (عبادت) برای آنها که همان کارت دعوت به جشن تکلیف است، تهیه و آنها را به جشن دعوت کنید.

***روش خواندن متن درس:** خواندن متن درس بسیار مهم است. بنابراین، لازم است برای به دست آوردن بهترین شیوهٔ ارائهٔ آن به دانش‌آموزان، تلاش کنید. چه بسا شروع کلاس با متن درس بتواند به شما کمک بیشتری کند. در متن کتاب هدیه‌های آسمان، با توجه به ویژگی‌های روانی کودکان در دورهٔ ابتدایی، بر محسوسات و نمونه‌های عینی تأکید شده و از طرح مطالب انتزاعی و خشک و غیر ملموس، تا حد امکان، پرهیز شده است. همچنین بر تربیت استعداد های کودک برای شناختن اوضاع جهان خارج و مرتبط کردن مطالب درسی با مظاهر زندگی و اشیای موجود در محیط خاص کودک تأکید شده است. ضمن توجه به اهمیت بهره‌گیری از حافظهٔ کودکان به نحو مطلوب، ادراک مفاهیم و فراگیری طرز استفاده از آنها (در قالب اهداف) نیز مورد تأیید قرار گرفته‌اند.

برای بیان مفاهیم، تا حد ممکن بر استفاده از تخیل کودکان و به رسمیت شناختن عناصر خیالی ذهن کودکان در مواقع مقتضی، تأکید شده است. البته به گونه‌ای که آرام آرام بتوانند به تفکر و تعقل بپردازند و خویشتن را با عالم گسترده و زیبایی خیال، دلخوش نکنند. برای تحقق این اهداف، تا حد ممکن از مفاهیم ساده و ملموس استفاده شده است، مفاهیمی که دانش‌آموزان خود با آنها ارتباط برقرار سازند، آنها را درک کنند و نسبت به آنها احساس خوشایند و دلپذیری داشته باشند.

کارکردهای متن عبارت‌اند از:

ایجاد بستری برای ارائهٔ مفاهیم ساده و عینی کردن آنها

ایجاد احساس لذت

شروعی مناسب برای تدریس

ایجاد فعالیت و فرصت برای یادگیری

جهت‌دهی دانش‌آموز و معلم به سوی اهداف درس

ایجاد امکان تفکر

*** در روش (از تصویر کتاب استفاده کنید):** کودکان زیبا هستند و زیبایی را دوست دارند. روح آنها با زیبایی پیوندی عمیق دارد، آنها به دنبال چیزهایی هستند که چشم و گوششان را بنوازد و قوهٔ تخیلشان را به پرواز درآورد. کودکان هنر را دوست دارند و البته هنر ویژهٔ خود را می‌طلبند. از تکلف و زیاده‌گویی بیزارند و هرچه فطرت زیباپرست آنها را نادیده بگیرد، طرد می‌کنند. توجه به جنبه‌های زیبایی شناختی، رکن آموزش‌های دینی به شمار می‌آید و کمک می‌کند که اولاً این درون مایهٔ فطری دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد، دوم اینکه آنها از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن داشته باشند و سوم، چهره‌ای زیبا از الگوهای دینی بر پردهٔ جان و اندیشه‌شان نقش بندد.

هدیه‌های آسمانی اولین تجربه برای تحقق این آرمان بزرگ است که بتوان زیبایی‌های دین و دین زیبا را با زبانی کودکان به کودکان آموخت.

یکی از ابزارهای مفید پرورش حس زیبایی دوستی در کودکان استفاده مؤثر از تصاویر است.
تصاویر کارکردهای دیگری نیز دارند؛ از جمله :

عینی کردن مفاهیم

ایجاد احساس لذت

ساده کردن کلمه و عبارت‌ها

شروعی مناسب برای تدریس

ساده کردن مفهوم و پیام متن

کامل کردن آموزش و متن درسی

ایجاد فعالیت

تقویت توانایی بهتر دیدن و بیشتر فکر کردن

ایجاد امکان تجربه کردن

افزایش توانایی‌های ذهنی.

از دانش‌آموزان بخواهید تا در مورد آنچه در تصویر درس می‌بینند توضیح دهند. این کار را به صورت قدم به قدم انجام دهید و از روش زیر برای انجام دادن آن استفاده کنید.

قدم اول : بر اساس سؤال (دقیقاً چه چیزی در تصویر می‌بینید؟)

قدم دوم : بر اساس سؤال دربارهٔ تصویر چگونه فکر می‌کنید ؟

قدم سوم : تصویر چه می‌خواهد بگوید ؟

و...؟

در این مراحل، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فراخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر به داستان‌سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصویر ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند. ما درصدد آنیم که مباحث و مطالب را در قالب الگوها و نمونه‌های قابل درک و ملموس و با زبانی ساده و قابل فهم به دانش‌آموزان عرضه کنیم.

شیوهٔ پرسش و پاسخ : یکی از راه‌های ایجاد انگیزه بیان معارف دینی به روش پرسش و پاسخ است به طوری که با طرح سؤال، انگیزهٔ جواب‌خواهی در وجود کودکان و نوجوانان ایجاد شود و با آوردن جواب آن در مسیر تربیتی و دینی هدایت و آماده عمل به احکام مورد نیازشان شوند.

* توجه به این نکته ضروری است که در این شیوهٔ آموزشی، تدریجی سؤال نمودن و حرکت از مطالب آسان و مورد نیاز به سوی نکات مهم‌تر در بیان احکام کاملاً ضروری است و حتماً باید سطح فکر، قدرت فهم و شرایط سنی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را در نظر گرفت. در اینجا فرض را بر بیان احکام برای نوجوانانی قرار می‌دهیم که تازه پا به سن بلوغ می‌گذارند، و به عنوان نمونه، سؤالاتی را با معیارهای فوق مطرح نموده و در جواب‌ها از نکات تربیتی و احادیث ائمه (ع) و سخنان بزرگان دین نیز استفاده می‌نمائیم تا ضمن بیان احکام، از موعظه و نصیحت آنها نیز غافل نشده باشیم.

نمونه : تکلیف به چه معناست؟ وقت تکلیفش رسیده است، یعنی به چه چیز رسیده است؟

وقت تکلیفش رسیده است؛ یعنی مسئولیت بزرگی پیدا کرده، ارزش پیدا کرده که مورد خطاب قرار گیرد، همان طور که حضرت زهرا (ع) و حضرت علی (ع)، پدر، مادر، معلم و خواهر و برادر بزرگ تر را با این آیه خطاب می کنند. از این پس شما هم خانم و آقا شده ای و مورد خطاب خداوند هستی؛ یعنی یک مخاطب فاطمه زهرا (ع) و یکی پدر و یکی مادر و معلمت و یکی هم تو هستی و از این نظر با بقیه هیچ فرقی نداری.

شیوه قصه و داستان: قرآن کریم درباره اهمیت قصه از لحاظ تأثیری که در ارشاد و اصلاح رفتار مردم دارد می گوید: (همانا قصه های آنان برای خردمندان عبرتی است).

در استفاده از شیوه قصه و داستان باید اهل مطالعه بود و قصه های سازنده را به صورت موضوعی و متناسب با هر قشری از مخاطبان به تناسب سطح فکر، زمینه های روحی و شرایط سنی و... آنان دسته بندی و آماده اجرا نمود. اگر برای هر قشر داستان های خاص خودشان که برگرفته از محیط زندگی و مسائل محسوس و مأنوس آنان است بیان شود، تأثیر بیشتری خواهد داشت. فواید استفاده از شیوه قصه و داستان:

- ۱- در تفهیم مطالب به کودکان و نوجوانان کمک می کند.
- ۲- مانع خستگی کودکان و نوجوانان می گردد.
- ۳- مطلب و پیام را در ذهن، ماندگار می کند.
- ۴- اجرای برنامه را برای گوینده آسان تر می کند.
- ۵- الگوی داستانی در دل ها بیشتر تأثیر می گذارد.

محورهای بحث داستانی: دامنه حکایت و داستان بسیار وسیع است و قصه ها و حکایت ها را در کتاب های قصه و حکایت و نیز کتاب های دیگری که به صورت ضمنی حکایتی را نقل کرده اند، می توان یافت.

قصه ها و داستان ها به محورهای مختلفی چون تخیلی، افسانه ای، حکایت های تمثیلی، حکایت های قدیم، حوادث جدید و... قابل تقسیم اند. اگر چه بیشتر انواع قصه و داستان در نوع خود مفیدند، اما چون مبنای ما ارائه محتوای آیات و روایات معصومین (ع) است، فقط در دو محور زیر بحث خود را ارائه می کنیم:

۱- حکایت های مربوط به انبیا، ائمه و صحابه که بهترین منبع برای به دست آوردن آنها، کتب روایی و تاریخ انبیاست. قرآن کریم فلسفه بیان قصه های انبیا و گذشتگان را تفکر در حالات آنان و سرنوشت تلخ و شیرینشان می داند و می فرماید: (این داستان ها را برای آنها بازگو کن، شاید بیندیشند).

۲- داستان های مربوط به اقوام پیشین، حکومت ها و تمدن های گذشته که بهترین منبع برای این قسم، قرآن و قصه های قرآنی است. این در صورتی میسر است که از زندگی گذشتگان به زیبایی آینه ای بسازیم تا کودکان و نوجوانان با نگرستن در آن به خوبی راه را از چاه تمیز دهند و این تنها، کار هنر قصه پردازی است.

شرایط داستان و قصه: در استفاده از شیوه قصه و داستان، حکایت و داستان باید شرایط زیر را داشته باشد:

- ۱- درست و مستند باشد.
- ۲- بدآموزی نداشته باشد.
- ۳- حس کنجکاوی را تحریک کند.
- ۴- موجز، مختصر و دور از زواید و صحنه های غیر لازم و جزئیات بی فایده باشد.
- ۵- روشن، گویا و جذاب باشد.

۶- همراه با نتیجه گیری تربیتی و آموزشی معنوی و قرآنی باشد.

شیوه طراحی و نقاشی: یکی از شیوه‌های دیگری که می‌شود پیام آیات و روایات را از آن طریق انتقال داد، شیوه طراحی و نقاشی است. به تجربه ثابت شده است که این شیوه چنان دلنشین است که اثرات آن در ذهن کودکان و نوجوانان سال‌ها می‌ماند. مراد از طراحی در این شیوه تدریس، استفاده از کمترین پاره خط‌ها جهت رساندن مطالب مورد نظر در کمترین فرصت ممکن به صورت سمعی و بصری، به مخاطب است. و منظور از شیوه نقاشی، جهت‌دهی ذهن و استعداد کودکان و نوجوانان علاقه‌مند به نقاشی از راه ترسیم یا ارائه نقاشی‌های زیبا و قابل توجه است.

استفاده از شیوه طراحی و نقاشی در صورتی مفیدتر است که:

۱- روایت یا آیه مورد بحث را حتماً از قبل حفظ کرده و آن را چندین بار پیاده کرده باشیم.

۲- امکان دیدن و رسیدن صدا به همه شاگردان وجود داشته باشد.

۳- در طراحی، فرصت کافی برای توضیح جوانب مختلف طرح وجود داشته باشد.

شروع با خواندن شعر: مربیان محترم برای تکمیل موفقیت در راه رسیدن به هدف اصلی خود که قرب الهی، رشد و کمال معنوی و جذب نونهالان و کودکان و نوجوانان مسلمان به اسلام و معارف اسلامی است، نیاز به ابزارهای جذاب، گیرا و مناسب با فضای کودکان، نوجوانان و جوانان دارند. شعر و سرود - که وسیله است نه هدف - یکی از عوامل و روش‌های مؤثر در نشر معارف الهی و تعلیم و تربیت است. دلنشینی کلام در شعر و جاذبه شگفت‌انگیز آن، دل و جان کودکان و نوجوانان را تسخیر می‌کند. در استفاده از شعر برای شروع حتماً باید برای هر قطعه شعری که خوانده می‌شود سؤالی را قبل از آن طرح نمود تا بعد از قرائت شعر، مخاطبان به آن سؤال پاسخ دهند. به طور مثال، در درس دوم «غروب یک روز بهاری» می‌توان درس را با شعر کتاب آغاز کرد و در آخر، درس را با سؤالی این‌گونه آغاز کرد: به نظر شما ما در برابر خدایی که چنین نعمت‌هایی را به ما هدیه کرده چه وظیفه‌ای داریم؟ استفاده از عنوان درس برای شروع مناسب تدریس:

۱- ایجاد انگیزه برای یادگیری

۲- جهت‌دهی به مسیر یادگیری

۳- ایجاد سؤال و تحریک حس کنجکاوی

۴- نشانه‌ای از محتوا و ساختار متن

۵- نشانه‌ای از اهداف یادگیری متن.

نکته: استفاده از همه توصیه‌ها ضرورت ندارد و شما می‌توانید به برخی از توصیه‌های زیر برای تدریس عمل کنید. همچنین می‌توانید روش‌های ذکر شده را به شکل مناسبی تلفیق کنید.

شما می‌توانید راهنمای معلم را سطر به سطر بخوانید و به آن عمل کنید.

شما می‌توانید از راهنمای معلم صرفاً به عنوان جهت‌دهنده استفاده کنید.

شما می‌توانید خطوط کلی مسیر تدریس خود را از راهنمای معلم بگیرید و سپس با توجه به اصول و اهداف برای سازماندهی مجدد محتوا اقدام کنید.

شما اگر با مطالب بخش کلیات به خوبی آشنا شوید، توانایی بسیار مطلوبی در سازماندهی مجدد محتوا کسب خواهید کرد.

شما می‌توانید با استفاده از این راهنما، به خلق (روش‌های منحصر به فرد یاددهی) بپردازید و سپس برای توصیه این روش‌ها به

همکاران خود، راهنماهای تدریس متنوعی را تولید و عرضه کنید.

این راهنمای تدریس به شما کمک می‌کند تا بر اساس اصول و اهداف برنامه‌ی درسی روش‌های منحصر به فرد خود را توسعه دهید و این حقیقت را اثبات کنید که «روش‌های تدریس بسیار متنوع و متعدّدند و معلم نباید در قالب برخی الگوهای خشک و روش‌هایی که گاه بر آنها تأکید می‌شود، گرفتار آید بلکه باید خود تولیدکننده‌ی روش‌ها و الگوها باشد.»

به همین جهت در بیست درس هدیه‌های آسمانی شما صرفاً روش‌ها را می‌بینید که به مسیر آموزش شما جهت می‌دهد. روش‌های مورد اشاره عمدتاً و بر حسب نیاز عبارت‌اند از: روش قصه‌خوانی، ایفای نقش، پرسش و پاسخ، فعالیت‌های کتاب، تصویرخوانی، روش الگویی، روش خاطره‌گویی، همکاری خانواده، قصه‌ی دیواری، نقاشی، تلفیقی با درس دیگر، بازی با کلمات، روش تکلیفی، شروع با خواندن شعر، بارش فکری، شیوه‌ی طراحی و نقاشی، و... که بیشتر این روش‌ها با ساختار و اهداف مشترک درس‌ها، عمدتاً قابل اجراست. یادآوری می‌شود که شرح مختصر و موارد استفاده از روش‌های یاد شده را در بخش کلیات راهنمای تدریس ارائه گردیده است.

راهنمای تدریس صرفاً خطوط کلی و سرمشق‌ها را در اختیار شما قرار می‌دهد. پس کار و زحمت اصلی با خود شماست. مطالب این کتاب صرفاً در حکم راهنماست، نه یک دستور کار پررنگ اجباری و اداری. این توصیه‌ها صرفاً توصیه به شمار می‌روند و شما می‌توانید آنها را مطابق با اهداف و اصول تغییر دهید.

روش تدریس

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس:

- ۱- متن درس ماده‌ی خوبی برای شروع تدریس است. بنابراین، بیش از هر چیز مناسب است در دانش‌آموزان شوق شنیدن قصه و تحقیق و جست‌وجو درباره‌ی موضوع آن را ایجاد کنید.
 - این کار می‌تواند در قالب یک نمایش ارائه شود. در این صورت می‌توانید از تکنیک قصه‌خوانی همراه با نمایش استفاده کنید. بدین صورت که همزمان با قصه‌گویی یا قصه‌خوانی شما، چند نفر از دانش‌آموزان به ایفای نقش متناسب با داستان بپردازند.
 - ۲- از دانش‌آموزان بخواهید موقعیت‌های دیگری شبیه به موقعیت ذکر شده در قصه را در ذهن خود - برای نمونه - ایجاد کرده و آن را در قالب «قصه‌گویی یا نمایش خلاق» بیان کنند.
 - ۳- می‌توانید با استفاده از فعالیت درس (بازی کنیم، فکر کنیم) برای شروع تدریس استفاده کنیم.
 - ۴- تصاویری از نحوه‌ی استفاده از دست‌ها را در انجام کارهای مختلف در اختیار دانش‌آموزان بگذارید و از آنها بخواهید بگویند در برابر این نعمت بزرگ چه وظیفه‌ای داریم؟
 - ۵- مرتب کردن حروف زیر به جملاتی خوانا می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
- د س ت ه ا ی ک و چ ک م ی گ و ی ن د د ر و ق ت د ع ا خ د ا ی ب ز ر گ ر ا ص د ا ب ز ن ی د
(ج) دست‌های کوچکم می‌گویند در وقت دعا خدای بزرگ را صدا بزنید.
- د س ت ه ا ی ق و ی م ن م ی گ و ی ن د ب ه ی ک د ی گ ر د ر ک ا ر ه ا ک م ک ک ن ی د
(ج) دست‌های قوی من می‌گویند به یکدیگر در کارها کمک کنید.
- د س ت ه ا ی م م گ و ی ن د ب ا ا ب و ض و ص و ر ت خ و د ر ا پ ا ک ک ن ی د
(ج) دست‌هایم می‌گویند با آب وضو صورت خود را پاک کنید.
- د س ت ه ا ی ش م ا چ ه م ی گ و ی ن د؟

دست‌های شما چه می‌گویند؟

۶- از دانش‌آموزان سؤال کنید آیا می‌دانید اگر دهان نداشتیم چه می‌کردیم؟ چگونه با هم صحبت می‌کردیم؟

یک دقیقه با دهان بسته زندگی کنید، حالا اگر زبان نداشتیم چه می‌کردیم؟ مزه غذاها و میوه‌ها را چگونه می‌چشیدیم؟

۷- توجه دادن کودکان به تصویر درس برای ایجاد انگیزه مناسب است. (اولین تصویر و آخرین تصویر کتاب - با توجه به آنچه

در کلیات آورده شده است.)

۸- پرکردن این برگه توسط دانش‌آموزان قبل از تدریس این درس، نیز می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

دانش‌آموزان بعد از نوشتن آن و ارائه به کلاس، موضوع را مورد بحث و گفت‌وگو قرار دهند.

۹- با توجه به فعالیت کتاب (بازی کنیم، فکر کنیم)

می‌توان از دانش‌آموزان خواست که لحظه‌ای همگی چشم‌های خود را ببندند، این چشمان بسته شما هدیه‌ای کادو شده از

طرف خداوند است. حالا این کادو را باز کنید. به نظر شما ارزش آن چقدر است؟ به بزرگی همه دنیا.

چرا؟ چون همه دنیا را با آن می‌بینیم.

۱۰- قصه انگشتی (مصطفی رحماندوست)

پنج نفر توی یک خانه زندگی می‌کردند. یک روز.....

اولی گفت: وقت نماز دانش‌آموزان، وقت دعا

دومی گفت: برای چی؟ چرا نماز دعا چرا؟

سومی گفت: برای تشکر از خدا

چهارمی گفت: خدای مهربونی که دست و دهان و چشم و پا داده به ما

انگشت شست خم شد و سجده کرد و گفت: خدایا دوست داریم تو خیلی مهربونی ما دانش‌آموزان مثل گلیم تو مثل باغبونی

را هنما: بعد از اجرای این بازی دست‌های کودک را به حالت قنوت نگه دارید و از نعمت‌های خدا سپاسگزاری کنید.

فعالیت‌های درس

✓ توجه: بی‌تردید سؤال کردن از دانش‌آموزان در تثبیت یادگیری آنها بسیار مؤثر است، اما لازم نیست پاسخ‌های همه دانش‌آموزان در انجام فعالیت‌ها یکسان و یکنواخت باشد. باید در انجام این فعالیت‌ها بیش از هر چیز بر تفکر، خلاقیت و نوآوری دانش‌آموزان تأکید داشته باشید. بنابراین، نتیجه کار هر یک از دانش‌آموزان در انجام فعالیت‌های پایانی ممکن است با سایرین متفاوت و در عین حال صحیح باشد. همچنین احساس و نگرش آنان در مورد موضوع فعالیت نیز اهمیت دارد که این امر می‌تواند در کیفیت انجام آن تأثیر بگذارد. اما آنچه مهم است استفاده دانش‌آموز از حداکثر توان خود برای انجام هر فعالیت است که طبیعتاً با توان دیگران تفاوت دارد.

➤ گفت و گو کنیم: این فعالیت برای جمع‌بندی پایانی از درس توسط معلم و با مشارکت کامل دانش‌آموزان طراحی شده است. داستان درس «آستین‌های خالی» به اهمیت یکی از اعضای بدن و نعمت «دست» اشاره می‌کند و دانش‌آموز را در موقعیت تفکر نسبت به عدم وجود آن و تبعات ناشی از آن قرار می‌دهد. در ادامه این فعالیت بلافاصله نعمت‌های مهمی را که خدا در بدن انسان‌ها قرار داده، توسعه بخشیده و به اهمیت سایر اعضای بدن اشاره می‌نماید تا سایر نعمت‌ها علاوه بر نعمت دست، مورد توجه و تفکر قرار گیرند. می‌توانید دانش‌آموزان را گروه‌بندی نموده و از آنها بخواهید تا مهم‌ترین عضو بدن را نقاشی نمایند. سپس از هر گروه، یک نماینده به بیان نظرات گروه پرداخته و در مورد ویژگی‌های آن عضو و دلیل اهمیت و انتخاب آن، صحبت کند. در ادامه سایر گروه‌ها به ارزیابی و

داوری پاسخ گروه‌های دیگر بپردازند. در این مرحله، معلمان عزیز گفت‌وگو را هدایت کنند تا دانش‌آموزان به این نکته اشاره کنند که اگر هر یک از اعضا به این شکل نبودند یا در اینجایی که قرار دارند، قرار نمی‌گرفتند، چه اتفاقی می‌افتاد و نتیجه بگیرند که هر عضو اهمیت خاص خود را داشته و برای برطرف کردن بخشی از نیازها مؤثر واقع می‌شود.

فراموش نکنیم این فعالیت، نه تنها اهداف درس را در حیطه شناختی برای دانش‌آموزان تثبیت و تقویت می‌نماید؛ بلکه با مورد تأیید قرار گرفتن عقاید دانش‌آموز در گروه همسالان، اهداف درس در حیطه عاطفی (نگرشی) نیز تقویت و تثبیت می‌گردد.

➤ **بازی کنیم، فکر کنیم:** از دانش‌آموزان بخواهید درباره کارکرد و تأثیر هر یک از اعضای ذکر شده ابتدا فکر نموده و سپس نظر خود را بیان کنند. سعی کنید با جهت‌دهی پاسخ‌های دانش‌آموزان، از انواع نعمت‌هایی که در هر عضو وجود دارد، تعدادی بیان شود. در ادامه نظر برخی از دانش‌آموزان ارائه شود و پیرامون آن به گفت‌وگو بپردازید.

➤ **بگرد و پیدا کن:** برای آموزش این فعالیت، پیشنهاد می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات و ترجمه را بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان آن را با هم بلند بخوانند. در مرحله بعد دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در گروه‌بندی دانش‌آموزان توجه داشته باشید که هر بار یکی از اعضای گروه به عنوان نماینده، نظرات را مطرح نمایند تا فرصت ارائه دیدگاه‌ها در جمع دانش‌آموزان برای همه دانش‌آموزان فراهم آید. انتظار می‌رود دانش‌آموزان به نعمت‌های ذکر شده شامل دو چشم و زبان و دو لب اشاره کنند و با در نظر گرفتن یکی از این اعضا، مشکلاتی را که در صورت از دست دادن آن عضو پیش می‌آید بیان کنند. انجام درست این فعالیت، ضمن ایجاد زمینه آشنایی بیشتر با قرآن، نشانگر درک اهداف حیطه شناختی درس است و موجب می‌شود که آموخته‌های دانش‌آموزان در ذهن آنها تثبیت گردد.

➤ **دوست دارم:** برای انجام این فعالیت از دانش‌آموزان بخواهید در قالب چند جمله، احساس خود را برای شکرگزاری بیان کنند و راه‌هایی را برای تشکر از خدا پیشنهاد نمایند.

➤ **بیندیشیم:** در این فعالیت، با استفاده از برخی آیات قرآنی مرتبط با موضوع درس، تلاش می‌شود تا با تدبیر در آیات قرآن کریم جهت تحقق اهداف درس، اهداف درس در حیطه شناختی و عاطفی تثبیت گردد. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیه و بیان ارتباط آن با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند. برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب، آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیه قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

انتظار می‌رود دانش‌آموزان با توجه به تصویر ارائه شده از اردوی دانش‌آموزی در دامن طبیعت که نمونه‌هایی از آن را خودشان تجربه کرده‌اند، به پدیده‌هایی که خدا در طبیعت قرار داده اشاره نمایند و با توجه به مضمون آیه و تأکید بر نعمت بودن این پدیده‌ها، به ضرورت وجود این نعمت‌ها در طبیعت اشاره کنند.

➤ **ببین و بگو:** این بخش با انجام یک فعالیت عینی و ملموس از سوی دانش‌آموزان، موجب تثبیت مفاهیم درس و تعمیق یادگیری می‌شود. شما می‌توانید با تأکید بر این امر که استفاده صحیح از نعمت‌ها به عنوان یکی از بهترین راه‌های «تشکر» از خداست، با توجه دادن دانش‌آموزان به تصاویر و امکان به کارگیری نعمت‌ها در مسیر درست و نادرست، آنها را به راه‌های استفاده صحیح از نعمت‌ها، هدایت کنید. در این فعالیت، انتظار می‌رود معلمان گرمی، حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک کنند تا با دقت در محیط

پیرامون خود و زندگی ملموس روزانه خود، مصادیق عینی دینداری و شکرگزاری را بیابند. تأکید این فعالیت بر این نکته قرار دارد که کارهای خوب ما به نوعی تشکر از خدا و تشکر عملی از خدا به خاطر نعمت‌های بی‌شمارش است.

➤ با خانواده : این فعالیت با توجه به تأثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده، طراحی گردیده است. از معلمان گرامی انتظار می‌رود در جلسه بعدی پیگیری جدی از نحوه انجام این فعالیت در خانه به عمل آورند.

ارزشیابی

برای ارزشیابی تمام دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید.

نکته : آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق انتظارات درس نشده‌اند، این فرایند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
خداشناسی، خودشناسی، قرآن کریم	- آشنایی با بخشندگی خدا - آشنایی با نیازمندی انسان به نعمت‌های الهی	۱	- تلقی همه داشته‌ها به عنوان بخشش‌های خداوند برای رفع نیاز موجودات	خیلی خوب - به نمونه‌های متنوعی ^۱ از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند. - در قالب متنی کوتاه از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد.
	- سپاسگزاری از نعمت‌های الهی - آشنایی با پیام قرآنی ^۲		- بیان نمونه‌هایی از نیاز انسان به نعمت‌های خداوند - سپاسگزاری از نعمت‌های خداوند	خوب - به چند نمونه از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند. - در قالب چند جمله از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	- درک مفهوم پیام قرآنی		- به دو نمونه از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند. - در قالب جمله‌ای، از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	قابل قبول
	- به کمک آموزگار به نمونه‌هایی از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند. - به کمک آموزگار در قالب جمله‌ای ساده از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.		نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	

۱- منظور از ارائه «نمونه‌های متنوع»، بیان مثال‌هایی از ابعاد مختلف موضوع است؛ و منظور از «چند نمونه»، بیان مثال‌هایی در خصوص یکی از ابعاد موضوع است.

۲- براساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ پیام‌های قرآنی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی درس هدیه‌های آسمان است که هدف آن آشنایی دانش‌آموزان با برخی عبارات قرآنی متناسب با اهداف درس می‌باشد.

۱- در کتاب دینی سال گذشته، روش ما در بیان نعمت‌های الهی، یادآوری این نعمت‌ها بود؛ یعنی سعی در بیان اهمیت و آثار مهم آن نعمت بود. اما در این درس از روش دیگری برای بیان اهمیت نعمت‌ها استفاده می‌کنیم. روشی که همچون روش گذشته ریشه در آیات قرآن دارد. نام این روش، «سلب نعمت» است.

یعنی قرآن کریم به منظور توجه دادن به نعمت‌ها و نقش بی‌بدیل آنها در زندگی بشر، گاه مشکلات، نبود آن نعمت را یادآور می‌شود تا مخاطب بداند که این نعمتی که به سبب عادت به حضور آن، از اهمیت آن غافل شده است، چه نقش مهمی در زندگی او دارد و در صورت نبود آن چه اتفاقاتی می‌افتد. به عنوان مثال، در سوره واقعه در آیات ۶۳ تا ۷۰ خداوند شرایطی را مطرح می‌کند که آب‌های زمین تلخ گردند و باغ‌ها و زراعت‌ها تبدیل به خاشاک گردند و سپس انسان را به تفکر در ارزش این نعمت‌ها فرا می‌خواند. در این درس نیز سعی شده است تا تأثیرهای نبودن برخی نعمت‌ها را به دانش‌آموزان یادآور شویم تا آنها به جایگاه و ارزش آن نعمت پی ببرند.

۲- نکته دیگری که از این درس می‌توان استفاده کرد، تفکر دقیق نوجوان داستان نسبت به اطراف خود است. این نوجوان از صحنه‌ای که دید بی تفاوت نگذشت و درباره این مسئله و زوایای آن به تفکر فرو رفت و از خود سؤالاتی درباره نحوه زندگی فردی که به ظاهر دست نداشت پرسید.

این توجه و دقت نسبت به نعمت‌های اطراف خود، امری پسندیده است که خوب است دانش‌آموزان را نیز نسبت به آن تشویق کنیم.

۳- نکته دیگری که در رفتار این نوجوان به چشم می‌خورد و قابل تحسین می‌باشد، حس دلسوزی و شفقتی است که وی نسبت به فردی دارد که احساس می‌کند از نعمت دست برخوردار نیست. او دلش برای پیرمرد می‌سوزد و نگران وضعیت او می‌شود. این نکته فرصت خوبی است که دانش‌آموزان را به اهمیت دغدغه‌مند بودن نسبت به دیگران آگاه کنیم و این صفت پسندیده را مدح نماییم.

۴- یکی از راه‌هایی که برای درک بهتر نعمت‌های خدا وجود دارد این است که برای لحظاتی، خود را جای کسانی بگذاریم که از نعمتی محروم‌اند. همان‌گونه که این نوجوان برای لحظاتی خود را جای آن پیرمرد گذاشت و با خود گفت اگر من جای او بودم چه می‌کردم؟

این روش به درک بهتر نعمت‌های الهی و قدردانی بیشتر از این نعمت‌ها کمک می‌کند.